

УДК 336.14.21

Ксьонжик І.В.

*доктор економічних наук, доцент,
Миколаївський національний аграрний університет*

Чаплін А.А.

*магістр
Миколаївського національного аграрного університету*

ФІКСОВАНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК ЯК ОСНОВНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

FIXED AGRICULTURAL TAX AS THE MAIN MECHANISM OF STATE REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз сутності фіксованого сільськогосподарського податку. Визначено нормативно-правову базу його застосування, досліджено основні компоненти. Виявлено основні переваги і недоліки його впровадження. Узагальнено напрями вдосконалення механізму його сплати.

Ключові слова: податок, сільськогосподарське підприємство, фіксований сільськогосподарський податок, ставка, система оподаткування.

АННОТАЦИЯ

В статье осуществлен анализ сущности фиксированного сельскохозяйственного налога. Определена нормативно-правовая база его применения, исследованы основные компоненты. Выявлены основные преимущества и недостатки его внедрения. Обобщены направления совершенствования механизма его уплаты.

Ключевые слова: налог, сельскохозяйственное предприятие, фиксированный сельскохозяйственный налог, ставка, система налогообложения.

ANNOTATION

The article analyzes the essence of the fixed agricultural tax. The regulatory framework of its application was defined. The basic advantages and disadvantages of its implementation were determined. The direction of improving the mechanism of its calculation was generalized.

Keywords: tax, agricultural enterprise, fixed agricultural tax, rate, tax system.

Постановка проблеми. Сьогодні основним засобом впливу держави на соціально-економічний розвиток країни є податкове регулювання. Через те, що основною бюджетотворюючою складовою продовольчої безпеки країни є сільськогосподарське виробництво, особливість якого полягає у прямій залежності від природних ресурсів, велике значення має його підтримка з боку держави. Так, з метою пошуку напрямів поліпшення механізму оподаткування для сільськогосподарських підприємств державою запроваджено фіксований сільськогосподарський податок (далі – ФСП), який є одним із видів спрощеного режиму оподаткування. У зв'язку з цим доцільним є дослідження державного регулювання економічних процесів у сільському господарстві через запровадження фіксованого сільськогосподарського податку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням непрямих методів регулювання

економічних процесів у сільському господарстві займалися такі визнані вітчизняні науковці, як, зокрема, В.І. Левченко, В.Н. Сколотій, В.Ю. Драчук. У своїх наукових працях вони обґрунтовують основні складові податку, особливості його сплати, недоліки і переваги. Водночас досі немає чіткості та узгодженості у визначенні специфіки діючого механізму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Мета статті полягає в оцінюванні ролі фіксованого сільськогосподарського податку як основної складової механізму державного регулювання економічних процесів в аграрному секторі України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Податки є обов'язковими, безумовними платежами до відповідного бюджету [1]. Будучи економічною категорією, вони відображають складні економічні процеси, що відбуваються, і є адекватними їм.

Однак через соціально-економічне становище вітчизняного сільського господарства податки, що сплачують аграрії, не виконують фіскальних, регулюючих цілей держави, а також недостатньо забезпечують стимулювання розвитку товаровиробників. Так, законодавчо передбачено, що у разі дотримання низки обов'язкових правил і характеристик останні мають право самостійно обирати режим оподаткування, використовувати спеціальний чи залишатися на загальній системі.

Фіксований сільськогосподарський податок є специфічним видом відрахувань, основною метою якого є зменшення податкового навантаження підприємств і анулювання мотивації до приховування результатів господарювання. Крім того, науковцями встановлено, що впровадження податку сприяє [2, с. 140–142]:

- підвищенню рівня сплати обов'язкових платежів;
- спрощенню механізму їх нарахування;
- оперативності ведення податкового обліку, підвищенню його прозорості і достовірності;

- стабілізації бази оподаткування;
- зростанню податкової дисципліни серед платників податків;
- стимулюванню раціонального використання землі;
- нарощуванню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції;
- підвищенню заробітної плати найманих працівників і її регулярній виплаті.

Податковий кодекс України (далі – ПКУ) є основним нормативно-правовим актом, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння ФСП, зокрема регламентує порядок його адміністрування; перелік платників, їх права та обов'язки; компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [3].

Крім цього, нормативно-правові основи нарахування і сплати ФСП регламентує низка кодексів, законів і наказів.

Детальне правове регулювання сфери оподаткування сільськогосподарських підприємств регламентують Господарський, Цивільний, Земельний та Податковий кодекси України, які певною мірою відображають зміст оподаткування в тій чи іншій галузі (табл. 1).

Окрім Земельного кодексу України, відносини щодо оренди земельних ділянок, на яких розташовані цілісні майнові комплекси підприємств, з яких стягується ФСП, регламентуються Законом України «Про оренду землі» від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV із змінами і доповненнями [4].

Спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських виробників у формі фіксованого сільськогосподарського податку в Україні діє вже 13 років. Як альтернативу загальній системі оподаткування його запровадили спочатку в 1998 р. у трьох районах, а саме Глобинському (Полтавщина), Старобешівському (Донеччина), Ужгородському (Закарпатська область), а з 1999 р. – по всій Україні. Найбільше виграли від запровадження ФСП підприємства тваринницької галузі, виробники рентабельних видів

рослинницької галузі, переважно зернових та соняшнику, виробники цукрових буряків, картоплі, плодів, ягід і винограду.

Головною особливістю фіксованого сільськогосподарського податку є те, що він замінює 12 податків і зборів, основними серед яких є податок на прибуток підприємства, плата за землю, податок з власників транспортних засобів, збір на обов'язкове соціальне страхування тощо [1]. У зв'язку з цим кількість платників цього податку має тенденцію до зростання.

Так, підвищення кількості сільськогосподарських підприємств протягом 2011–2015 рр. у Миколаївській області спонукало до збільшення платників фіксованого сільськогосподарського податку (рис. 1). Однак цілковитого взаємозв'язку отримано у 2014 р., коли питома вага платників становила 98,4%, у 2015 р. цей показник було скорочено на 7,7 в. п. Зумовлено це явище як втратами на сплату окремих підприємств, так і зростанням терміну набуття ними статусу платника.

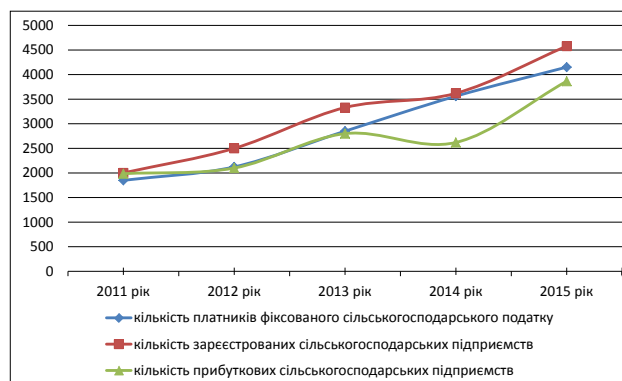

Рис. 1. Динаміка кількості сільськогосподарських підприємств у Миколаївській області, 2011–2015 рр.

Джерело: розроблено автором з використанням даних [8]

Якщо сільськогосподарське підприємство не отримало статусу платника фіксованого сільськогосподарського податку, то воно застосовує загальну систему оподаткування, за якою сплачує всі необхідні

Таблиця 1

Законодавчо-нормативна база, що регламентує застосування ФСП в Україні

Джерело	Дата прийняття	Зміст документа
Господарський кодекс України [5]	Від 16 січня 2003 р. № 436-IV із змінами і доповненнями	Визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання
Цивільний кодекс України [6]	Від 16 січня 2003 р. № 435-IV із змінами і доповненнями	Регулює особисті немайнові та майнові відносини
Земельний кодекс України [7]	Від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами і доповненнями	Регулює земельні відносини з метою забезпечення раціонального використання земель, рівноправного розвитку всіх форм власності на землю, збереження та відтворення родючості ґрунтів, охорони прав фізичних і юридичних осіб на землю
Податковий кодекс України [3]	Від 2 грудня 2010 р. із змінами і доповненнями	Визначає елементи ФСП: платників, об'єкт та базу оподаткування, ставки податку, пільги, порядок нарахування та сплати

Джерело: розроблено з урахуванням [3–7]

податки, серед яких слід назвати податок на прибуток, земельний податок, збір за спеціальне використання води, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності. Однак державою з метою звільнення від сплати цих податків передбачено єдиний податок за ставкою 5% (для неплательників ПДВ) і 3% (для платників ПДВ), які нараховуються на грошову оцінку землі. Сільгосппідприємства, які втратили право на сплату фіксованого сільськогосподарського податку є платниками податку на прибуток незалежно від використання спрощеного режиму [13].

Поряд з позитивними моментами впровадження фіксованого сільськогосподарського податку у вітчизняну практику виникає низка негативних тенденцій. Так, через те, що об'єктом оподаткування є виключно сільськогосподарські землі, податковий тиск не перерозподіляється між іншими ресурсами підприємств, що веде до нераціональності господарювання. Крім того, сплата податку не залежить від фінансового стану і ділової активності платника, що веде до укрупнення збитків нерентабельного підприємства. Так, у Миколаївській області зростання кількості платників податків не супроводжувалося підвищенням рентабельних підприємств (рис. 1). У зв'язку з цим можна говорити про те, що, маючи досконалий механізм сплати фіксованого сільськогосподарського податку, товаровиробники мали б передумови для розширеного відтворення.

Так, Н.М. Левченко рекомендує обов'язковий платіж фіксованого сільськогосподарського податку визначати з урахуванням поправочного коефіцієнта, а саме величини циклічності, щорічне визначення якої варто вводити до функціональних обов'язків органів державного контролю агропромислового комплексу. Це дасть змогу уникнути циклічності податкового тиску на сільськогосподарських товаровиробників у середньо- та низьковрожайні роки і сприятиме запобіганню їх банкрутства [11]. Використання поправочного коефіцієнта дасть можливість підтримати сільськогосподарські підприємства шляхом зменшення ставки податку. Крім того, інші вітчизняні вчені рекомендують запровадити обмеження мінімальної площі земель сільськогосподарського призначення, що не дасть змогу переходити на сплату податку сільськогосподарським підприємствам з незначною кількістю угідь, отже, мінімізувати платежі до бюджету [12].

Оцінивши все вищевикладене, ми запропонували удосконалити механізм сплати фіксованого сільськогосподарського податку шляхом перерозподілу об'єкту оподаткування. Так, враховуючи спеціалізацію підприємств аграрного сектору, крім земельних угідь, слід долучити до вибору об'єкти оподаткування та інші ресурси підприємства. Це явище сприятиме раціональності розмежування останніх, оскільки податкові платежі будуть справлятися з основними виробничими потужностями.

Висновки. На підставі проведеного дослідження ми встановили, що фіксований сільськогосподарський податок є єдиним податком, справляння якого має на меті зменшення податкового навантаження підприємств аграрного сектору і анулювання їх мотивації до приховування результатів господарювання. Однак механізм нарахування і сплати такого податку потребує удосконалення. Так, нами рекомендовано перерозподілити об'єкт оподаткування між ресурсами аграрних підприємств відповідно до їх спеціалізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Верховна Рада України : офіційний веб-сайт / Верховна Рада України; законодавча база. – К. : Верховна Рада України, 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Драчук В.Ю. Облікове забезпечення операцій по розрахунках з бюджетом за спрощеною системою оподаткування сільськогосподарських підприємств / В.Ю. Драчук // ВНАУ. – 2015. – № 13 (3). – С. 140–142.
3. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Про оренду землі : Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
7. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
8. Головне управління статистики у Миколаївській області : офіційний веб-сайт. – М. : Управління статистики, 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>.
9. Державна служба статистики : офіційний веб-сайт / Державна служба статистики; статистична інформація. – К. : Державна служба статистики, 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій : офіційний веб-сайт / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій; статистична інформація. – К. : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua>.
11. Левченко Н.М. Фіксований сільськогосподарський податок як найдієвіший важіль державного регулювання економічних процесів в АПК / Н.М. Левченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>.
12. Сколотій І.В. Фіксований сільськогосподарський податок, його облік і звітність / І.В. Сколотій // Наук.вісник ХДУ – 2014. – № 9–1 (4). – С. 206–209.
13. Спрощена система оподаткування – 2016 для сільськогосподарських товаровиробників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://buhgalter911.com/uk/news/news-460568.html>.